

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 10.04.2023 Kabul/Accepted: 10.05.2023

Araştırma Makalesi/Research Article, s./pp. 619-633.

MISIR ATASÖZLERİNİN TÜRK ATASÖZLERİ İLE KARŞILANMASI

Sayed HASSAN¹

Öz

Atasözleri, bir milletin hayat tarzı, kavramlar dünyası, maddî ve manevî kültürü ve dünya görüşü hakkında gerçek ve güvenilir bilgiler veren kültürel ve edebî bir miras olarak büyük bir önem taşımaktadır. Türk ve Mısır halklarının ortak tarihleri, birliklikleri ve kültürel ilişkileri uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Bunun neticesinde, Türk ve Mısır kültürleri arasında gerek anlam gerek kullanım münasebetleri bakımından birbirine kelimesi kelimesine mutabık veya benzeşen atasözleri bulunmaktadır. Bu atasözlerinin anlamlarını ve kullanım münasebetlerini doğru bir şekilde bilmek, Mısır ve Türk milletlerinin kültür, düşünce, gelenek ve görenek, inanç ve hayat tarzında ne kadar iç içe yaşadıklarını ortaya çıkaracaktır. Arap atasözleri, birçok Türkçe-Arapça atasözleri çalışmalarında ele alınmıştır. Ancak bu çalışmaların çoğunu gözden geçirdiğimizde, dikkatimizi çeken çok önemli iki husus vardır; Birincisi, bu çalışmaların çoğu, Klasik Arapçadaki atasözleri üzerine yapılması ve modern Arap lehçelerindeki atasözlerini ele almamasıdır. İkincisi ise, söz konusu çalışmalarda, Arap atasözlerinin Türkçedeki karşılıklarının genellikle çeviri ya da açıklama olduğu, az sayıda Arap atasözünün Türk atasözleri ile karşılandığı görülmüştür. Bu çalışmada, Mısır atasözlerini Türk atasözleriyle karşılaştırarak iki milletin atasözleri zenginliğini ortaya çıkarmak, Mısır atasözlerinin Türkçe karşılıklarını vermek ve Türkçeye çevrilmesine yönelik çalışmalara katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atasözü, Mısır Atasözleri, Türk Atasözleri, Mısır Arapçası, Ortak Kültür.

Corresponding Egyptian Proverbs with Turkish Proverbs

Abstract

Proverbs are vital for purposes of cultural and literary heritage because they give real and more reliable information pertaining to a nation's lifestyle, culture, artifacts/material, spirituality, and worldview. The Turkish and Egyptians share common histories, associations, social ties, and cultural relations emanating from time immemorial. Owing to this phenomenon, there are proverbs between Turkish and Egyptian cultures that are congruent/similar to each other in terms of both meaning and usage. Being cognizant of the definitions and usage relations of these proverbs correctly will reveal how much the Egyptian and Turkish nations lived together in culture, thought, tradition and custom, belief, and lifestyle. Arabic proverbs have been discussed in many Turkish-Arabic proverbs studies. However, when most of these studies are reviewed, there are two critical points that draw our attention; Firstly, most of this work is on proverbs in Classical Arabic and does not deal with proverbs in Modern Arabic dialects. Secondly, in the studies in question, it has been deduced that the Turkish equivalents of Arabic proverbs are usually translations or explanations, and few Arabic proverbs are met with Turkish proverbs. The aim of this study is to reveal the richness of the proverbs of the two nations (Turkey and Egypt) by comparing and contrasting the Egyptian proverbs vs Turkish proverbs, giving the Turkish equivalence of the Egyptian proverbs, and contributing to the studies on their translations into Turkish. For this purpose, 60 proverbs have been selected without being bound by certain conditions from the

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta: sayed.turkiye88@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7615-4466.

study called “al-Amthal al-'ammiyya” (Colloquial proverbs), which was prepared by Ahmad Taymour Pasha in 1956, and has the feature of being the most important study written on Egyptian proverbs.

Keywords: Proverbs, Egyptian Proverbs, Turkish Proverbs, Egyptian Arabic, Common Culture.

Structured Abstract

Proverbs which constitute a vital part of anonymous folk literature reflect a nation's lives, experiences, knowledge, and worldview. Proverbs are found in all human societies for purpose of guiding people by giving practical information about daily life and social life.

Arabic proverbs have been discussed in many Turkish-Arabic proverbs studies. However, when most of these studies are reviewed, there are two critical points that draw our attention; Firstly, most of this work is on proverbs in Classical Arabic and does not deal with proverbs in Modern Arabic dialects. Secondly, in the studies in question, it has been deduced that the Turkish equivalents of Arabic proverbs are usually translations or explanations, and few Arabic proverbs are met with Turkish proverbs.

This study uses descriptive and comparative methods. The aim of this study is to reveal the richness of the proverbs of the two nations (Turkey and Egypt) by comparing and contrasting the Egyptian proverbs vs Turkish proverbs, giving the Turkish equivalence of the Egyptian proverbs, and contributing to the studies on their translations into Turkish.

For this purpose, first of all, the study called “al-Amthal al-'ammiyya” (Colloquial proverbs), prepared by Ahmad Taymour Pasha in 1956, which has the most important and most comprehensive study on Egyptian proverbs, was used as the main source. Taymour Pasha's work contains more than three thousand Egyptian proverbs that were common in the language of the Egyptians in his time and the period before him. As a result of the scanning of these proverbs, hundreds of Egyptian proverbs that are in agreement with or similar to Turkish proverbs have been identified.

Since there are a lot of proverbs found and the article has a page limit, we have found it appropriate to examine only sixty Egyptian proverbs in this study. The Egyptian proverbs to be examined in our study have been selected without being bound with certain conditions. After that, they were arranged alphabetically and written in their original form in Egyptian Arabic. In order to facilitate the reading of the proverbs, they are written with transcription letters.

After that, Egyptian proverbs were translated into Turkish, and brief information was provided on their meanings and areas of use. In the next stage, the selected Egyptian proverbs were compared with proverbs that have the same or similar meanings in Turkish proverb sources such as the “Dictionary of Proverbs and Idioms” by Ömer Asım Aksoy, “The Pearls of Turkish Proverbs” by Necmi Akyalçın, and the online “Dictionary of Proverbs and Idioms” of the Association Turkish language.

As a result, it should be noted that the studies on modern Arabic proverbs are not enough. Most of the studies were done on Classical Arabic proverbs and did not deal with proverbs in modern Arabic dialects. It has been noticed that the Turkish equivalents of the Arabic proverbs are usually made by means of translation or explanation, and the Arabic proverb is rarely met with Turkish proverbs.

17 of the 60 Egyptian proverbs that we examined in our study are in agreement with Turkish proverbs in wording and meaning. For instance, “Tie up the donkey where his owner tells you to”, “Do good, then throw it into the sea”, and “Save up something for a rainy day”.

The remaining 43 Egyptian proverbs are compatible with Turkish proverbs in meaning. For example, “Blood is thicker than water”, “The monkey is a gazelle in his mother's eyes” and “The baldheaded woman brags about the hair of her niece”.

In conclusion, there is a possibility of highlighting that proverbs are not just words molded into sentences, often based on assonance, and reflect the life experiences of people, but also contribute to shaping societal culture, philosophy, worldview, and behavior, and push it to positivity and interaction with others.

There are various proverbs between Turkish and Egyptian cultures that are in congruence with/similar to each other in terms of meaning and usage. The proverbs of the two nations are so meaningful and clear that we cannot find the knowledge, experience, and advice they convey to people in dozens of books.

Giriş

Bir dilin söz varlığı, o dilin sözcükleri, deyimleri, atasözleri, kalıp sözleri, terimleri ve çeşitli anlatım kalıplarından oluşturulmaktadır. Bu nedendir ki bir milletin söz varlığı araştırıldığında o milletin kültürü, düşünce yapısı, dünya görüşü ve yaşantıları hakkında bilgi edinilmektedir.

Anonim halk edebiyatının önemli bir yekûnu teşkil eden atasözleri, bir ulusun yaşantılarını, tecrübelerini, birikimlerini, dünya görüşünü ve anlatım olanaklarını yansıtmaktadır. Tüm insan topluluklarında rastlanan atasözleri, insanlara günlük hayat ve sosyal yaşam hakkında pratik bilgiler vererek yol göstermektedir.

Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*'nde atasözlerini "atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözlerdir" şeklinde tanımlamaktadır (Aksoy, 1984, s. 37).

Doğan Aksan da atasözlerinin İnsanoglunun yaşantılarından, bilgeliğinden ve teşbih gücünden kaynaklandığını, dünyanın her dilinde var olduğunu belirterek, bunların çoğunlukla bir cümle şeklinde oluşarak nasihat ifade eden, bazen de vezin ve kâfiye vesilesiyle söyleyiş bakımından daha dokunaklı ve etkili olmaya yönelik sözler olduğunu vurgular (Aksan, 2015, s. 38).

Sözlü edebiyat geleneğinin mühim ürünlerinden biri olan atasözleri, göçebe yaşam tarzına sahip toplumlarda yaygınlaşmıştır. Türk boyları da göçebe ve yarı göçebe yaşam tarzları nedeniyle çok zengin bir halk edebiyatına ve atasözü toplamına sahiptir (Sis, 2005, s. 258).

Türk ve Arap toplumlarında da kaynağını aynı dinden ve benzer sosyal hayattan alması nedeniyle atasözleri, toplumsal ve dinî değerler konusunda müşterek hususiyetler göstermektedir. Bu durum toplumsal ve dini hayattaki yaşanmışlıkların kısaca aktarılmasında benzer yönlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bakımdan Türk-Arap atasözleri lafız bakımından birbirlerinden farklılık gösterebilirler de anlam bakımından benzer mesajlar vermektedir (İpek, 2014, s. 195).

Çalışmanın Amacı, Yöntemi ve Kapsamı

Çalışmanın amacı, Mısır atasözlerini Türk atasözleriyle karşılaştırarak iki milletin atasözleri zenginliğini ortaya çıkarmak, Mısır atasözlerinin Türkçe karşılıklarını vermek ve bunların Türkçeye çevrilmesine yönelik çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Bu amaç doğrultusunda öncelikle, Mısır atasözleri üzerine yazılmış en önemli ve en kapsamlı çalışma özelliğine sahip olup 1956'da Ahmed Teymur Pâşâ tarafından hazırlanmış olan "*el-Emsâlu'l 'Amiyye*" (avam atasözleri) adlı çalışmaya baş kaynak olarak başvurulmuştur. Teymur Paşa'nın eserinde, kendi döneminde ve kendisinden önceki dönemde Mısırlıların

dilinde yaygın olan üç binden fazla Mısır atasözü yer almaktadır. Bu atasözlerinin taraması sonucunda Türk atasözleriyle mutabık veya benzeşen yüzlerce Mısır atasözü saptanmıştır.

Saptanan atasözlerinin hayli fazla olduğundan ve makale sayfa sınırı olduğundan ötürü bu çalışmamızda sadece altmış adet Mısır atasözünü incelemekle yetinmeyi uygun gördük. Çalışmamızda incelenecek Mısır atasözleri seçildikten sonra, alfabetik sıraya göre dizilip Mısır Arapçasındaki orijinal şekliyle yazılmıştır. Ayrıca atasözlerinin okunuşunu kolaylaştırmak amacıyla transkripsiyon harfleriyle de yazılmıştır.

Ardından Mısır atasözlerinin Türkçeye çevirisi yapıp anlamlarına ve kullanım alanlarına ilişkin kısa bilgiler verilmiştir. Sonraki aşamada seçilen atasözleri, Ömer Asım Aksoy'un "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü", Necmi Akyalçın'ın "Türkçemizin İncileri Atasözlerimiz", Türk Dil Kurumu'nun internet ortamındaki "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" gibi Türkçe atasözleri kaynaklarından aynı ya da yakın anlamı içeren atasözleri ile karşılanmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise, çalışmamızda ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Mısır Atasözlerinin Türkçeye Çevirisi ve Türk Atasözleriyle Karşılanması

١. اِدِّي الْعَيْشِ لِحَبَابِئِنُهٗ وَلَوْ يَأْكُلُوْا نَصْبَهٗ

İddi'l- 'iş li hebbāzinuh welew yeclu nuşşuh (Pâşâ, 2014, s. 21).

"Ekmeği ekmekçilerine ver, yarısını yerlerse yesinler."

Ödenecek ücret ne olursa olsun, her iş uzmanına yaptırılmak gerekir. Türkçede "Ekmeği ekmekçiye ver, bir ekmek de üste ver. (yarısını yerse helal olsun)" atasözüyle ifadesini bulmaktadır.

٢. اَرْبُطِ الْحَمَارَ مَطْرَحَ مَا يُقْوَلُ لَكَ صَاحِبُهٗ

Urbuṭi'l-humar matrah ma yaḳul lek şahbuh (Pâşâ, 2014, s. 23).

"Eşeği sahibinin dediği yere bağla."

Size emanet edilen işi, sahibinin iradesine uygun şekilde yapın. Kötü bir sonuç çıkarsa sorumlu değilsiniz. Türkçede "Eşeği sahibinin dediği yere bağla da varsın kurt yesin." atasözüyle lafız ve anlamca uyuşmaktadır.

٣. اِسْأَلْ مِجْرَبٌ وَلَا تَسْأَلْ طَبِيْبٌ

İs'el migarrab wele tis'el ṭabīb (Pâşâ, 2014, s. 27).

"Çekenden sor, hekimden sorma."

Bir sıkıntının acısını ancak onu çeken bilir. Türkçede "Hekimden sorma, çekenden sor.", "Hekim kim, başına gelen." atasözleriyle lafız ve anlamca örtüşmektedir.

٤. اِشْتَرِي الْجَارَ قَبْلَ الدَّارِ

İştiri'l-gār kabli'd-dār (Pâşâ, 2014, s. 28).

"Evi almadan önce, komşuyu al."

Ev satın alacak kimse, evden önce komşularına bakmalıdır; çünkü komşular kötüyse, en güzel bir evde bile rahat yaşanamaz. Türkçede "Ev alma, komşu al." atasözüyle ifade edilebilir.

.٥ اِطْعِمِ الْفَمَّ تَسْتَجِي الْعَيْنُ

İt'imi'l-fem tistihi'l-ayn (Pâşâ, 2014, s. 33).

“Ağzı yedir, göz utanır.”

Hediye alan kimse, hediyeyi verenin isteğini yerine getirmemeye utanır ve istediğini yapar. Türkçedeki “Ağzı yer yüz utanır.” atasözüyle lafız ve anlamca mutabık kalmaktadır.

.7 اِعْمَلِ الطَّيِّبَ وَاِزْمِيهِ الْبَحْرُ

İmili't-tayyib we'r rmiḥ el-baḥr (Pâşâ, 2014, s. 34).

“İyilik et denize at.”

Karşılık beklemeden iyilik yap. Bu atasözü, Türkçedeki “İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir.” atasözünün ilk kısmıyla lafız ve anlamca mutabık kalmaktadır.

.٧ اِلْيَدِ الْيِّ مَا تَقْدَرُ تَقْطَعُهَا بَوْسَهَا

el- id illi mā tikdar tikṭa 'ha bushe (Pâşâ, 2014, s. 111).

“Kesemediğin eli öp.”

Düşmanını yenilgiye uğratamıyorsan, ona iyi davranmaya çalışarak kendini kötülüğünden korusun. Türkçedeki “Isıramadığın (bükemediğin) eli öp başına köy.” atasözüyle anlamca benzeşmektedir.

.٨ اِلْبَابِ الْيِّ يَجِي لَكَ مِنْهُ الرِّيحُ سِدُّهُ وَاِسْتَرِيحْ

el-bāb illi yiḡi lek minnuḥ er-riḥ siduḥ we'steriḥ (Pâşâ, 2014, s. 117).

“Yel gelen kapıyı kapat ve rahatla.”

Beliren tehlikeye karşı önlem alınmalı. Türkçedeki “Yel gelen deliği kapamalı.” atasözüyle anlamca eşdeğerdir.

.٩ اِلْبَلَّاشِ كَثْرَ مِنْهُ

el-beleş kattar minuh (Pâşâ, 2014, s. 133).

“Beleş olan şeyden fazla al.”

Emeksiz ve karşılıksız kazanılan şeyler insana hoş gelir. Bu atasözü, Türkçede “Nerde beleş oraya yerleş.”, “Bedava sirke baldan tatlıdır.” atasözleriyle ifadesini bulmaktadır.

.١٠ اِلْتَّاجِرُ لَمَّا يَفْلَسُ يَفْتَشُ فِي دَفَاتِرِهِ الْقَدِيمَةِ

et-tagir lemme yifelis yifetiṣ fi defetru'l-ḳadime (Pâşâ, 2014, s. 141).

“Tüccar, müflis olunca eski defterlerini karıştırır.”

Tacir iflas edince, belki bir kimsede alacağı kalmıştır diye eski defterlerini karıştırır. Türkçedeki “Müflis (zuğurtleyen) bezirgan (tüccar) eski defterlerini karıştırır.” atasözüyle lafız ve anlamca mutabıktır.

.١١ اِلْجَزِي نَصُّ الشَّطَارَةِ

el-gery nuṣu'ş-şaṭāra (Pâşâ, 2014, s. 154).

“Yiğitliğin yarısı, kaçmaktır.”

Tehlikeden kaçan kazançlı çıkmış. Türkçede “Erkekliğin onda dokuzu kaçmaktır.” atasözüyle ifade edilebilir.

.١٢ اِلْجَعَانُ يَخْلَمُ بِسُوقِ الْعَيْشِ

el-ge 'ān yiḡlem bisuḳi'l- 'ayṣ (Pâşâ, 2014, s. 155).

“Aç kişi, rüyasında ekme çarşısını görür.”

İnsanlar, hep yokluğunu çektikleri şeyler için gerçek olmayacak hayaller kurarlar. Bu atasözü, Türkçedeki “Aç tavuk kendini arpa (buğday) ambarında sanır.” atasözüyle anlamdaştır.

الْحَيْضَةُ لَهَا وَدَان . ۱۳

el-ḥiṭa lehe widān (Pâşâ, 2014, s. 181).

“Duvarın kulağı var.”

Bir mesele iki kişi arasında özel olarak konuşulsa bile duyulabilir. Türkçedeki “Duvarın (yerin) kulağı var.” atasözüyle lafız ve anlamca uyuşmaktadır.

الدِّيكِ الْفَصِيحُ مِنَ الْبَيْضَةِ يُصْبِحُ . ۱۴

ed-diki'l-faṣiḥ mini'l-bidah yiṣiḥ (Pâşâ, 2014, s. 207).

“Cins horoz yumurtadan öter.”

Bir çocuğun asâleti ve kıymeti, daha bebekken her hâlinden belli olur. Türkçede “Cins horoz yumurtadan öter.” atasözüyle lafız ve anlamca aynıdır.

الصَّبْرُ مُفْتَا ح الْفَرْجِ . ۱۵

eş-sabr muftaḥi'l-farag (Pâşâ, 2014, s. 275).

“Sabır, kurtuluşun anahtarıdır.”

Çoğu işlerin gerçekleşmesi, sabırlı olmak ve beklemek gerektirir. Dolayısıyla, sabırlı olan kimse hep gaye ve maksatlarına ulaşır. Türkçedeki “Sabreden derviş muradına ermiş.” atasözüyle anlamca benzeşmektedir.

الضُّبْرُ (الضُّوْفَر) مَا يَطْلَعُنْ مِنَ اللَّحْمِ وَالْدَّمِ مَا يَبْقَاشُ مَيَّه . ۱۷

eḍ-ḍifr mā yitla 'ş mini'l-leḥm we'd-dem mā yibkaş mayya (Pâşâ, 2014, s. 282).

“Et tırnaktan ayrılmaz, kan da su olamaz.”

Çok yakın akrabalar, aralarında ne kadar anlaşmazlık çıkarsa çıksın, birbirinden ayrılamaz. Türkçede “Et tırnaktan ayrılmaz”, “Etle tırnak arasına girilmez.” atasözleriyle anlamca benzeşmektedir.

الضَّبِيفِ الْمَجْنُونُ يَأْكُلُ وَيُقَوْمُ . ۱۷

eḍ-ḍifi'l-megnūn ya 'kul we yaqum (Pâşâ, 2014, s. 283).

“Deli misafir yemek yedikten sonra hemen kalkar.”

Bu atasözü, “menfaatçı kişinin dostluğu, işi bitinceye kadardır.” anlamına gelmekte ve Türkçede “Abdalın karnı doyunca gözü pabucundadır (yolda olur).” atasözüyle ifade edilmektedir.

الْغَالِي تَمَنُّهُ فِيهِ . ۱۸

el-ğāly temenuh fih (Pâşâ, 2014, s. 325).

“Pahalı mal, vardır kıymeti.”

İnsan, ucuz nesnelerin ucuzluğuna aldanmamalı, pahalı nesnelerin de pahalılığını yadırgamamalıdır. Türkçedeki “Ucuzdur vardır illeti, pahalıdır vardır hikmeti”, “Ucuz alan, pahalı alır.”, “pahalı alan aldanmaz.” atasözleriyle ifade edilebilir.

الْغَرْقَانُ يَنْتَقِفُ عَلَى دَيْسَةٍ (الْغَرْقَانُ يَنْتَقِفُ بِمَشَايَةٍ) . ۱۹

el-ğarkān yitlakaf 'alā dise (Pâşâ, 2014: 327).

“Denize düşen, samana sarılır.”

Çok büyük bir tehlike içinde bulunan kimse, kendisine yardım etmesi olanağı bulunmayan, dahası tehlikeli olan şeylerden bile yardım umar. Türkçede “Denize düşen yılan (yosuna) sarılır.” atasözüyle anlamdaştır.

۲۰. الْغَرِيبُ أَعْمَى وَلَوْ كَانَ بَصِيرًا

el-ğarib a 'mā welew kāne başir (Pâşâ, 2014, s. 328).

“Garip, görebilen olsa bile kördür.”

Bir yere yeni gelen garip kimse, o yerdeki mekânlara nasıl gidebileceğini, gereken şeylerin nereden satın alabileceğini ve orada kendi davranışlarında nelere dikkat etmesi gerektiğini bilmeyen a'mâ (kör) gibidir. Türkçede “Garip (yabancı) kim, kör o.” atasözüyle ifadesini bulur.

۲۱. الْقِرْدُ فِي عَيْنِ أُمِّهِ غَزَالٌ

el-kırd fi- 'ayn ummuh ğazāl (Pâşâ, 2014, s. 358).

“Maymun yavrusu, anasının gözünde ceylân görünür.”

Her insanın kendi yaptığı şey kusurlu da olsa gözüne güzel görünür. Türkçede “Kuzguna yavrusu anka (şahin, güzel) görünür.” atasözüyle ifade edilebilir.

۲۲. الْقُرْشُ الْأَبْيَضُ يَنْفَعُ فِي النَّهَارِ (اليَوْمِ) الْأَسْوَدِ

el-kırşı'l-abyad yinfe ' fi 'n-nehāri 'l-eswed (Pâşâ, 2014, s. 358).

“Ak kuruş, kara gün içindir.”

626

Kenarda biriktirip sakladığımız para, dar zamanımızda bizi sıkıntıdan kurtarır. Türkçedeki “Ak akçe kara gün içindir.” atasözüyle lafız ve anlamca mutabık kalmaktadır.

۲۳. الْقَرْعَةُ تَتَّبَاهِي (قَرْعَةً وَتَتَّبَاهِي) بِشَعْرٍ بِنْتُ أختها

el-kar 'a titbehe bi-şa 'r bint uhtehe (Pâşâ, 2014, s. 358).

“Kel teyze, yeğenin saçıyla övünür.”

Kıymetsiz ve boş insan, genellikle yakınlarının ayrıcalıklarından faydalanmaya çalışır. Türkçedeki “Kel kız, teyzesinin saçıyla övünür.” atasözüyle anlamca eşdeğerdir.

۲۴. إِلْيَّ بَعِيدٌ عَنِ الْعَيْنِ بَعِيدٌ عَنِ الْقَلْبِ

İlli ba 'id 'ani'l- 'ayn ba 'id 'ani'l-kalb (Pâşâ, 2014, s. 46).

“Gözden uzak olan, gönülden de uzak olur.”

İnsan, genellikle etrafındaki arkadaşlarını arayıp hâl hatır sorar. Ama uzaktaki arkadaşlarıyla fazla görüşemediğinden dolayı onları zaman geçtikçe unuttur. Türkçedeki “Gözden irak (uzak) olan, gönülden de irak (uzak) olur.” atasözüyle lafız ve anlamca örtüşmektedir.

۲۵. إِلْيَّ بَيْتُهُ مِنْ قِرَارٍ مَا يَزِمِيثُنَ النَّاسُ بِالْحِجَارَةِ (بِالطُّوبِ)

İlli beytuh min kızez mā yirmiş en-nās bi'l-hiğara (Pâşâ, 2014, s. 46).

“Sırça evi olan, insanlara taş atmamalı.”

İnsan, kendisinde bir ayıp, eksiklik veya kusur varsa, aynı kusurla diğer insanları ayıplamamalıdır. Türkçedeki “Sırça köşkte (evde) oturan komşusuna taş atmamalı.” atasözüyle ifade edilebilir.

۲۷. إِلْيَّ تَعَايِرُنِي بِنَهَارِدَةٍ تَقَعُ فِيهِ بُكْرَةٌ

İlli ti 'ayrni bih en-nehārda tuğa ' fih bukra (Pâşâ, 2014, s. 49).

“Bugün başıma gelen, yarın başına gelir.”

Bugün bir kişinin çektiği zorluklar ve sıkıntılar, daha sonra başka bir kişinin de başına gelebilir. Dolayısıyla, sıkıntıda olanlara hep yardım eli uzatmamız gerekir. Türkçede “Bugün bana ise yarın sana.” atasözüyle ifade edilmektedir.

٢٧ . إَلِي تَقْرُصُهُ الْحَيَّةُ، مِنْ دِيْلَهَا يُخَافُ (يُخَافُ مِنْ دِيْلَهَا)

İlli tukruşuh el-heyeye min deylhe yahaf (Pâşâ, 2014, s. 50).

“Yılanın soktuğu (kişi), kuyruğundan korkar.”

Davranışları bir durumda kendisine pahalıya mal olan bir insan, benzer durumlar karşısında son derece temkinli ve tedbirli olur. Türkçedeki “Sütten ağzı yanan, ayrıntı üfleyerek içer (yoğurdu üfleyerek yer.” atasözüyle ifadesini bulur.

٢٨ . إَلِي فِي الدَّسْتِ تَطْلَعُهُ الْمَغْرَفَةُ

İlli fi'd-dist tiṭala 'uh el-mağrafa (Pâşâ, 2014, s. 56).

“Kazanda ne varsa, kepçe onu çıkarır.”

“Yüce Allah, kuluna neyi nasip etmişse onu verir” anlamında kullanılan bir atasözüdür. Türkçedeki “Kısmetinde ne varsa kaşığında o çıkar.” atasözüyle benzeşmektedir.

٢٩ . إَلِي مَا تَعْرِفُنْ تُرْفُصْ تَقُولُ الْأَرْضُ عَوْجَةً

İlli mât 'rafş turkus tikul el-ard 'uge (Pâşâ, 2014, s. 59).

“Oynamasını bilmeyen (kız); “zemin eğri” der.”

Kendisinden beklenen görevi yapamayan insan, farklı zorlukların işi zorlaştırdığını söyleyerek beceriksizlik ve yeteneksizliğini gizlemeye çalışır. Türkçedeki “Oynamasını bilmeyen kız; “yerim dar” demiş; yerini genişletmişler (bollaşmışlar); “gerim (yeni) dar” demiş.” atasözüyle anlamdaştır.

٣٠ . إَلِي يُبْصُّ لِي بَعِيْنُ أَبْصَّ لَهُ بِلْتَنِينِ (إَلِي يُبْصِّلُكَ بَعِيْنُ بَعْ لِي بِلْتَنِينِ)

İlli yibuşli bi- 'ayn abuşiluh bilitnin (Pâşâ, 2014, s. 70).

“Bana bir gözle bakan, ona iki gözle bakarım.”

Bana ne kadar yakınlık gösterirsen ben sana daha fazla yakınlık gösteririm. Türkçedeki “Bak bana bir gözle, bakayım sana iki gözle.” atasözüyle benzeşmektedir.

٣١ . إَلِي يَدْفَعُ الْقَرْشَ يَزَمَّرُ ابْنُهُ

İlli yidfe ' el-ķirş yizamar ibnuh (Pâşâ, 2014, s. 73).

“Parayı veren, oğlu düdüğü çalar.”

Bu atasözü, “Parasını veren, istediğini yapar” anlamında kullanılır. Türkçede “Parayı veren düdüğü çalar.” atasözüyle ifade edilebilir.

٣٢ . إَلِي يَنْكَسِفُ مِنْ بِنْتِ عَمَّةٍ مَا يَجِبُشْ مِنْهَا غُلَامٌ (عِيَال)

İlli yistihi min bint 'amuh mā yigbş minhe gulām (Pâşâ, 2014, s. 75).

“Amcasının kızından utananın, oğlu olmaz.”

Hedefine ulaşmak isteyen kişi, tembel tembel oturmak yerine gayret göstermelidir. Türkçedeki “Üşenenin (utananın, erinenin) oğlu, kızı olmamış.” atasözüyle anlamca eşdeğerdir.

٣٣ . إَلِي يَكْدِبُ نَهَارَ الْوَقْفَةِ يَشُودُ وَشُهُ نَهَارَ الْعِيدِ

İlli yikdib nehāri'l-wakfa yiswed wişuh nehāri'l- 'id (Pâşâ, 2014, s. 81).

“Arife günü yalan söyleyenin bayram günü yüzü kara çıkar (olur).”

Yalan söyleyen kişinin elbette bir gün yalanı ortaya çıkacaktır. Türkçede “Arife günü yalan söyleyenin (oruç yiyenin) bayram günü yüzü kara çıkar (olur).” atasözüyle lafızca ve anlamca aynen kullanılır ve “Ramazan’da yalan söyleyenin (oruç yiyenin) bayramda yüzü kara olsun.” atasözüyle lafız ve anlamca mutabık kalmaktadır.

۳۴. الْمَكْتُوبُ عَلَى الْجِبِينِ تَرَاهُ الْغُيُونَ

El-mektub ‘alā el-gibin tarahu el-‘uyūn (Pâşâ, 2014, s. 430).

“Alna yazılan yaşanır.”

Her kişinin kısmeti ezelde yazılmıştır. Kişi ne yaparsa yapsın kısmet ve kaderini değiştiremez. Başına ne gelecekse gelir. Türkçedeki “Alna yazılan başa gelir.” atasözüyle anlamdaştır.

۳۵. النَّهَّازُ لَهُ عَيْنٌ

En-nehār luh ‘aynin (Pâşâ, 2014, s. 456).

“Gündüzün iki gözü vardır.”

Geceleyin iyi iş yapılamaz. Türkçede “Gece gözü kör gözü.” atasözüyle ifade edilmektedir.

۳۶. الْوَلَدُ لِحَالِهِ، وَالْبِنْتُ لِعِمَّتِهَا

El-weled lihaluh we'l-bint li‘emithe (Pâşâ, 2014, s. 467).

“Oğlan dayıya, kız halaya çeker.”

Erkek çocuğun huyları dayısına, kız çocuğun huyları ise halasına benzer. Türkçedeki “Oğlan dayıya, kız halaya çeker.” atasözüyle lafız ve anlamca örtüşmektedir.

۳۷. أُمُّ الْأَخْرَسِ تَعْرِفُ بِلُغَى ابْنِهَا

Ummu'l-ahras ti‘raf biluğa ibnehe (Pâşâ, 2014, s. 83).

“Dilsizin dilinden anası anlar.”

Bir kişinin dilinden ancak onunla sık sık uğraşan kişi anlar. Başkaları kolay kolay anlayamaz. Türkçede “Dilsizin dilinden anası anlar.” atasözüyle lafız ve anlamca lafız ve anlamca uyuşmaktadır.

۳۸. إِنْ كَانَ لَكَ قَرِيبٌ لَا تُشَاذِكُهُ وَلَا تُنَاسِبُهُ

İn ken lek qarīb lā tişerkuh wele tinesbuh (Pâşâ, 2014, s. 102).

“Sevdiğin bir akraban varsa, ona ortak olma, kız alıp verme.”

Sevdiğiniz insanlarla dostluğunuzu sürdürmek isteyorsanız, onlara ortak olmayın ve onlarla alışverişte bulunmayın. Çünkü ticarete her taraf kendi çıkarlarını düşünür. Bu da iki dost arasındaki dostluğu bozabilir. Türkçede “Akraba (dost) ile ye iç, alışveriş etme.” Atasözüyle benzeşmektedir.

۳۹. إِيْشَ عَرَفَ الْجَمِيْزُ بِأَكْلِ الْجَزْبِيْلِ

Eş ‘araf il-ħimīr bi‘kl el-genzebil (Pâşâ, 2014, s. 113).

“Eşek, zencefil yemesinden ne anlar.”

Bilmediği konular hakkında konuşan veya kıymetli şeylerin değerini bilmeyen kişi için kullanan bir atasözüdür. Türkçede “Eşek hoşaftan ne anlar.” atasözüyle ifadesini bulur.

. ٤٠ . بَابُ النَّجَارِ مِخْلَعٌ

Bābi'n-neggār miħelle ' (Pâşâ, 2014, s. 117).
"Neccarın (marangozun) kapısı kırıktır."

Bir usta, ustalığını kullanarak diğer insanlara faydalı olur da, geçinmekle meşgul olduğu için o ustalığını kendi menfaati için kullanma fırsatı bulamaz. Türkçede "*Naccarın (marangozun) kapısı sıyrımla bağlı olur.*" atasözünü ifade edilmektedir.

. ٤١ . بَيْضَةُ النَّهَارِ أَحْسَنُ مِنْ فَرْخَةِ بُكْرَةٍ

Beydati'n-nehārda aħsen min ferħit bukra (Pâşâ, 2014, s. 137).
"Bugünkü yumurta yarınki tavuktan iyidir."

Elde edilmiş bir kazanç sağlanması olası bulunan daha büyük bir kazançta feda edilmemelidir. Türkçede "*Bugünkü tavuk yarınki kazdan iyidir.*" atasözünü ifade edilebilir.

. ٤٢ . تَنَّاكَ وَرَا الْكَدَّابِ لِحْدِ بَابِ الدَّارِ

Tennek wara el-keddāb liħad bābi'd-dār (Pâşâ, 2014, s. 147).
"Yalancıyı evinin kapısına kadar kovala."

Bir kişinin yalan söylemesini yakalayabilmek için, söylediklerini dinleyip sonucu beklemelidir. O şekilde söylediği yalan mutlaka ortaya çıkar. Türkçede "*Yalancıyı kaçtığı yere kadar kovalamalı.*" atasözünü ifadesini bulur.

. ٤٣ . جَا يُكَلِّهَا عَمَاهَا

Ge yikeħħelhe 'emehe (Pâşâ, 2014, s. 152).
"Göz sürmesi çekeyim derken kör etmiş."

Bu atasözü, bir işi düzeltmek yerine tamamen mahveden kişi için kullanılır. Türkçede deyim olarak kullanılırken Mısır Arapçasında benzer bağlamda atasözü olarak kullanılır. Türkçedeki "*Kaş yapayım derken göz çıkarmak.*" deyimine anlamca benzeşmektedir.

. ٤٤ . حُذِ الرَّفِيقِ قَبْلَ الطَّرِيقِ

ħud er-rafik kabli't-tarik (Pâşâ, 2014, s. 188).
"Yola çıkmadan önce yoldaşını bul."

Yol arkadaşı son derece önemlidir. İnsan yola çıkarken yolculuk arkadaşlarını özenle seçmeli, gerektiğinde yolculuğunu iptal etmelidir. Türkçede "*Yoldan kal, yoldaştan kalma.*" atasözünü ifade edilebilir.

. ٤٥ . دَقَّةُ الْمِعْلَمِ بِالْفِ وَلَوْ تَرَوْحُ بِلَاشِ

Daķiti'l-mi 'elim bi- 'elf welew tiruħ beleş (Pâşâ, 2014, s. 204).
"Ustanın (bir çekiç) vuruşu boş gitse bile bin vuruş eder."

Uzman kişinin en ufak emeği çok kıymetlidir; çünkü birçok kişinin yapamadığı bir işi edindiği tecrübeyle yapıverir. Türkçede "*Ustanın çekici bin altın.*" atasözünü anlamdaştır.

. ٤٦ . دَيْلِ الْكَلْبِ عُمُرُهُ مَا يَنْعِدِلْ (وَلَوْ عَلَّقْتُ فِيهِ قَالِبَ)

Deyli'l-kelb 'umruh mā yin 'idil (welew 'alakt fihi kālīb) (Pâşâ, 2014, s. 208).
"İtin kuyruğu (kaliba koysan da) doğrulmaz."

Fıtraten kötü huylu insan, ne kadar eğitilirse eğitilsin düzelmez. Türkçedeki "*İtin kuyruğu kaliba konmakla doğrulmaz.*" atasözünü lafız ve anlamca mutabıktır.

عَدَاوَةُ الْأَقَارِبِ زَيِّ لَسْعِ الْعَقَابِ . ٤٧

'edāwiti'l-aqarib zey les 'i'l- 'akarib (Pâşâ, 2014, s. 300).
"Akrabaların düşmanlığı, akrebin sokması gibidir."

Bazen bir akraba, akrabasına o kadar çok zarar verir ki düşman bile yapmaz. Çünkü akraba, akrabasının zayıf noktasını daha iyi bilir. Türkçede "Akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğini." atasözüyle ifade edilmektedir.

عَلَى قَدِّ لِحَافِكَ مِدَّ رِجْلِكَ . ٤٨

alā kad lihefek mid riglek (Pâşâ, 2014, s. 308).
"Yorganına göre ayağını uzat!"

"Harcamalarınızı gelirinize göre uydurun. Masraflarınız gelirinize fazla olmasın." anlamında kullanılan bir atasözüdür. Türkçedeki "Ayağını yorganına göre uzat." atasözüyle lafız ve anlamca uyumaktadır.

قَلِيلِ الْبَحْتِ يَلَاقِي الْعَضْمَ فِي الْكِرْشَةِ . ٤٩

Qalili'l-baht yilaki el-'adm fi'l-kirşe (Pâşâ, 2014, s. 364).
"Bahtsız insan, iškembede kemik bulur."

Bir kişinin işi ters gittiğinde, en basit işlerinde bile aksiliklerle karşılaşır. Türkçedeki "Ters giderse insanın işi, muhallebi yerken kırılır dişi." atasözüyle ifade edilmektedir.

كُلُّ دَيْكٍ عَلَى مَرْئِيَّتِهِ صَيَّاحٌ . ٥٠

Kulle dik 'alā mezbeletuh şayyah (Pâşâ, 2014, s. 375).
"Her horoz kendi çöplüğünde öter."

Her insanın kendi evinde ve kendi mahallesinde büyük bir itibarı vardır. Türkçedeki "Her horoz kendi çöplüğünde öter", "Herkes evinde ağadır." atasözleriyle lafız ve anlamca örtüşmektedir.

كُلُّ قَوْلَةٍ مَسْوَسَةٌ لَهَا كَيْلٌ أَعْوَرٌ . ٥١

Kulle fule misawisa lehe keyyāl e 'war (Pâşâ, 2014, s. 378).
"Her bitli baklanın kör alıcısı var."

Kötü, işe yaramaz nesnelere, bunlardan anlamayan isteklileri olur. Türkçedeki "Bitli (kurtlu, çürük) baklanın kör alıcısı olur." atasözüyle lafız ve anlamca mutabık kalmaktadır.

لَمَّا تَقَعَ الْبَقْرَةُ تَكْتَرُ سَكَكِيْنَهَا . ٥٢

Lemmā tuqa 'el-bakra tiktar sekākinhe (Pâşâ, 2014, s. 398).
"İnek düştü mü kesenleri çok olur."

Güçlü kimseler zor duruma düştüklerinde çevrelerinde onlardan bir şeyler koparmaya çalışanlar çok olur. Güçsüzleri herkes ezer. Türkçedeki "Yıkılan ağaca balta vuran çok olur." atasözüyle ifade edilebilir.

مَا حَدَّثَ يُقُولُ عَنْ عَسَلُهُ: حَامِضٌ . ٥٣

Mā hadiṣh yuqul 'an 'esuluh hamid (Pâşâ, 2014, s. 407).
"Balım ekşidir diyen olmaz."

Herkes sattığı malı övüp savunur, malının bir kusuru olduğunu kabul etmez. Türkçedeki “Kimse ayranım (yoğurdum) ekşi demez.”, “Yoğurdum, ayranım ekşidir diyen olmaz.” atasözleriyle benzeşmektedir.

.۵۴ مَا قَدِرْشْ عَلَى الْحُمَارِ اتَشَطَّرْ عِ الْبَرْدَعَةُ

Mā qidrş ‘ala’l- ħumar itşatar ‘ala’l-berde ‘e (Pâşâ, 2014, s. 410).

“Eşeğini dövemeyince, öcünü semerinden almış.”

Bu atasözü, kuvvetli birine kızan ve kendisini kızdıranla yüzleşemediğinden öfkesini çevresindekilere çıkararak kişi için kullanılır. Türkçedeki “Eşeğini dövemeyen semerinden alır öcünü.” atasözüyle anlamdaştır.

.۵۵ مَا كُلُّ طَيْرٍ يَتَاكَلُ لَحْمَهُ

Mā kul ĩyir yittekil leħmuh (Pâşâ, 2014, s. 410).

“Her kuşun eti yenmez.”

Herkes zulüm ve istibdata kolay kolay boyun eğmez, elbette buna karşı çıkanlar olacaktır. Türkçedeki “Her kuşun eti yenmez.” atasözüyle lafız ve anlamca mutabıktır.

.۵۷ مِرَايَةِ الْحُبِّ عَمِّيهِ

Mirayeti’l-ħub ‘emye (Pâşâ, 2014, s. 423).

“Aşkın aynası kördür.”

Aşık olan kişi, sevgilisinin kusurlarını görmez ve çevresinde olup bitenlere aldırış etmez. Türkçede “Aşkın gözü kördür.” atasözüyle anlamdaştır.

.۵۷ مَرْكَبِ الصَّرَائِرِ سَارِتْ وَمَرْكَبِ السَّلَافِ حَارِتْ

Merkibi’-d-darāyir sarit we merkibi’-s-selāyif ħarit (Pâşâ, 2014, s. 424).

“Kuma gemisi yürümüş, elti gemisi kaybolmuş.”

Bir erkeğin iki karısı birbiriyle anlaşabilir ama iki erkek kardeşin karıları anlaşamaz. Türkçedeki “Kuma gemisi yürümüş, elti gemisi yürümemiş.” atasözüyle benzeşmektedir.

.۵۸ مِّنَ الْقَلْبِ لِلْقَلْبِ رَسُولٌ

Mini’l-ķalb li’l-ķalb resul (Pâşâ, 2014, s. 443).

“Kalpten kalbe resul vardır.”

Birbirine bazı duygularla bağlı iki kişi, diğerinin ne düşündüğü konusunda aynı şeyi düşünür. Türkçede “Gönülden gönüle (kalpten kalbe) yol vardır” “Kalp kalbe karşıdır” atasözleriyle ifade edilmektedir.

.۵۹ يَبِيعُ الْمَيَّةَ فِي حَاذَةِ السَّقَايِينِ

Yibi ‘i’l-mayya fi ħariti’-s-sakķayin (Pâşâ, 2014, s. 483).

“Sakalar mahallesinde su satar.”

Bir mesleğin ustasına o mesleği nasıl yapacağı öğretilmez. Türkçedeki “Tereciye (bostancıya) tere (tarhuncuya tarhun) satılmaz.” atasözüyle ifade edilebilir.

.7۰ يَغْمِلُ الْحَبَّةَ قُبَّه

Yi ‘mil el-ħabbe ķubbe (Pâşâ, 2014, s. 487).

“Habbeyi kubbe yapar.”

Önemsiz bir şeyi abartmak anlamına gelen bu atasözü, Türkçede “Habbeyi kubbe yapmak” deyimiyle lafız ve anlamca mutabık kalmakta ve “Pereyi deve yapmak” deyimiyle anlamca benzeşmektedir.

Sonuç

Öncelikle, Modern Arapça atasözleri üzerine yapılan çalışmaların yeterli olmadığını belirtmeliyiz. Yapılan çalışmaların çoğu, Klasik Arapça atasözleri üzerine yapılmış ve modern Arap lehçelerindeki atasözlerini ele almamıştır. Arap atasözlerinin Türkçedeki karşılıklarının genellikle çeviri ya da açıklama yöntemiyle yapıldığı, nadiren Arapça atasözünün Türk atasözleri ile karşılandığı fark edilmiştir.

Çalışmamızda incelemiş olduğumuz altmış Mısır atasözünün 17’si Türk atasözleriyle lafız ve anlamca mutabık kalmaktadır: “أَرْبَطِ الْحَمَارَ مَطْرَحُ مَا يَقُولُ لَكَ صَاحِبُهُ” (eşegi sahibinin dediği yere bağla.), “اسْأَلْ مَجْرَبٌ وَلَا تَسْأَلْ طَبِيبٌ” (çekenden sor, hekimden sorma.), “اعْمَلِ الطَّيِّبِ وَإِزِمِيهِ الْبَحْرُ” (iyilik et denize at.), “إِلْدِيكَ الْفَصِيحُ مِنَ الْبَيْضَةِ يُصِيحُ” (cins horoz yumurtadan öter.), “الْفَرْشِ الْأَبْيَضُ يَنْفَعُ” (ak kuruş, kara gün içindir.)... gibi atasözlerini örnek olarak gösterebiliriz.

Geri kalan 43 Mısır atasözü ise, Türk atasözleriyle anlamca uyuşmaktadır: “إِلْيَدِ الْيَمَانِ مَا” (kesemediğin eli öp.), “إِلْجَعَانُ يَحْلَمُ بِسُوقِ الْعَيْشِ” (aç kişi, rüyasında ekmek çarşısını görür.), “إِلْضَفْرُ مَا يَطْلَعُ مِنَ اللَّحْمِ وَالْدَّمُ مَا يَنْقَاشُ مَيْهَ” (et tırnaktan ayrılmaz, kan da su olamaz.), “إِلْفَرْدُ” (maymun yavrusu, anasının gözünde ceylân görünür.), “إِلْفَرْعَةُ تَتَّبَاهِي بَشْعُرَ بِنْتِ اِخْتَهَا” (kel teyze, yeğenin saçıyla övünür.)... gibi atasözlerini örnek olarak gösterebiliriz.

Son olarak şunu belirtmek mümkündür: Atasözleri, çoğu zaman ahenk üzerine kurulu, halkın hayat tecrübelerini yansıtan cümlelere dökülmüş sözler olmayıp, toplumun kültür, felsefe, dünya görüşü ve davranışlarının şekillenmesine katkıda bulunur.

Türk ile Mısır kültürleri arasında gerek anlam gerek kullanım münasebetleri bakımından birbirine kelimesi kelimesine mutabık veya benzeşen atasözleri mevcuttur. İki milletin atasözleri, o kadar anlamlı, o kadar açık ki insana aktardığı bilgi, tecrübe ve öğüdü onlarca kitapta bulamayabiliriz.

Kaynakça

- Abdelli, A. (2015). *Türkçe ve Arapçada ortak veya benzeşen atasözleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akdağ, H. (1999). *Arap dilinde deyimler ve atasözleri*. Konya: Tekin Kitabevi.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim* (6.Bs). Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. vd. (1996). *Bölge ağızlarında atasözleri ve deyimler I*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. vd. (1996). *Bölge ağızlarında atasözleri ve deyimler II*. Ankara: TDK Yayınları.
- Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin incileri atasözlerimiz/Tanıklı sözlük*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Betül, C. (2016). Arap atasözlerinde toplumsal cinsiyet. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 2(Special Issue 1), 92-103.
- Brosh, H. (2013). Proverbs in the Arabic language classroom. *International Journal Of Humanities And Social Science*, 3 (5):19-29.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk dünyası ortak atasözleri sözlüğü* (1.Bs). Ankara: AKMD Yayınları.
- Hassan, S. (2018). *Abbas Sayar'ın "Çelo" romanının söz varlığı*. (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hengirmen, M. (2017). *Atasözleri sözlüğü*. Engin Yayınevi.
- İpek, M. S. (2014). Türk atasözleri ve deyimleri ile eşanlamlı Arap meselleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 60 (18): 187-196.
- Karlı, İ. (2017). *Arapça atasözleri ve deyimler kitabı*. İstanbul: Mektep Yayınları.
- Naci, M. (2002). *Arap edebiyatında deyimler ve atasözleri -Sânihâtü'l-Arab-*. İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları.
- Nâci, M. (2002). *Arap edebiyatında deyimler ve atasözleri*. İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınevi.
- Paşa, A. T. (2014). *El-Emsâlu'l-âmmiyye*. Mısır: Hindawi Yayınevi.
- Samir, M. Fuad A (2011). *Modern Arap dilinde atasözleri ve deyimler -Sıkça kullanılan kalıplar-*. İstanbul: Cantaş Yayınları.
- Şimşek, M. S., Uzun, T. (1991). *Arapça-Türkçe deyimler kalıp ifadeler atasözleri sözlüğü*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Uysal, H. (2020). Arap atasözlerinin Türk atasözleri ile karşılanması. *Turkish Studies-Language and Literature*, 15(2), 889-906.
- Uzun, T. (2003). Arap dilinde meseller (Atasözleri). *HRÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, 115- 169.
- Yazıcı, N. (2003). *Atasözleri ve deyimler*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Yurtbaşı, M. (1994). *Sınıflandırılmış Türk atasözleri*. Ankara: Özdemir Yayıncılık.

